

When Ethics and Halakah Collide #5

עיר הנדחת

1. דברים יג: יג-ט

יג כִּי־תִשְׁמַע בְּאֶחָת עֲרִיב אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לְשֹׁבֵת שָׁם לֵאמֹר: יֵצְאוּ אֲנָשִׁים בְּנֵי־בְלִיעֵל מִקְרָבְךָ וַיִּדְיָחוּ אֶת־יִשְׂרָאֵל עִירָם לֵאמֹר גִּלְגָּה וְנִעְבְּדָה אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא־יִדְעָתָם: טו וְדַרְשָׁתָּ וְחִקְרָת וְשָׁאַלְתָּ הַיֵּטֵב וְהֵנָּה אָמַת נִכּוֹן הַדְּבָר גַּעֲשֶׂתָה הַתּוֹעֵבָה הַזֹּאת בְּקִרְבְּךָ: טז הֲכֵה תִּהְיֶה אֶת־יִשְׂרָאֵל הָעִיר הַהוּא לְפִי־חָרֵב הַחֲרֵם אֶתָּה וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־בָּהּ וְאֶת־בְּהֵמָתָה לְפִי־חָרֵב: יז וְאֶת־כָּל־שְׂלֵלָהּ תִּקְבְּצֶנָּה אֶל־תּוֹךְ רְחֹבָהּ וְשִׂרְפֶתָּ בְּאֵשׁ אֶת־הָעִיר וְאֶת־כָּל־שְׂלֵלָהּ כָּלִיל לַה' אֱלֹהֶיךָ וְהִיתָה תֵּל עוֹלָם לֹא תִבְנֶה עוֹד: יח וְלֹא־יִדְבַק בְּיָדְךָ מְאוּמָה מִן־הַחֲרֵם לְמַעַן יֵשׁוּב יְהוָה מִחֲרוֹן אָפוּ וְנָתַן־לָךְ רַחֲמִים וְרַחֲמֶךָ וְהִרְבָּךָ כְּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם: יט כִּי תִשְׁמַע בְּקוֹל ה' אֱלֹהֶיךָ לְשָׁמֵר אֶת־כָּל־מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אָנֹכִי מִצְוֶה הַיּוֹם לַעֲשׂוֹת הַיֵּשֶׁר בְּעֵינֶי ה' אֱלֹהֶיךָ: {ס}

2. משנה סנהדרין ז:א

ארבע מיתות נמסרו לבית דין--סקילה, שריפה, הרג, וחנק; רבי שמעון אומר, שריפה, סקילה, חנק, והרג. זו מצות הנסקלין.

3. משנה סנהדרין ט:א

ט, א אלו הן הנשרפין--הבא על אישה ובתה, ובת כוהן; ויש בכלל אישה ובתה--בתו, ובת בתו, ובת בנו, בת אשתו, ובת בתה, ובת בנה, חמותו, ואם חמותו, ואם חמיו. אלו הן הנהרגין--רוצח, ואנשי עיר הנידחת

4. מדרש תנאים לדברים שם

נעשתה התועבה הזאת למה נאמר לפי שנאמר הכה תכה שומע אני אחד צדיקים ואחד רשעים

ת"ל

נעשתה [התועבה] הזאת בק' העובדין בלבד:

5. סנהדרין פרק י:ד

אנשי עיר הנידחת, "יצאו אנשים בני בליעל, מקרבך, וידיחו את יושבי עירם, לאמור" (דברים יג, יד)--הא אינן נהרגין עד שיהיו מדיחיה מאותה העיר ומאותו השבט, ועד שיודח רובה, ועד שידיחו אנשים. הדיחיה נשים וקטנים, או שהודח מיעוטה, או שהיו מדיחיה מחוצה לה--הרי אלו כיחידים. צריכין שני עדים והתראה, לכל אחד ואחד. זה חומר ביחידים מבמרובים--שהיחידים בסקילה, לפיכך ממונם פלט; והמרובים בסייף, לפיכך ממונם אבד.

6. רמב"ם הלכות עכו"ם פרק פרק ד:ז-ז

והיאך דין עיר הנדחת. בזמן שתהיה ראיה להעשות עיר הנדחת. בית דין הגדול שולחין ודורשין וחוקרין עד שידעו בראיה ברורה שהדחה כל העיר או רבה וחזרו לעבודת כוכבים. אחר כך שולחים להם שני תלמידי חכמים להזהירם ולהחזירם. אם חזרו ועשו תשובה מוטב ואם יעמדו באולתן בית דין מצוין לכל ישראל לעלות עליהן לצבא והן צרין עליהם ועורכין עמהן מלחמה עד שתבקע העיר. כשתבקע מיד מרבין להם בתי דינין ודנים אותם. כל מי שבאו עליו שני עדים שיעבד כוכבים אחר שהתרו אותו מפרישין אותו. נמצאו כל העובדים מעוטה סוקלין אותן ושאר העיר נצול. נמצאו רבה

מַעֲלִין אוֹתָן לְבֵית דִּין הַגָּדוֹל וְגוֹמְרִין שֶׁם דִּינָם וְהוֹרְגִין כָּל אֵלוֹ שֶׁעֲבָדוּ בְּסִיף. וּמְכִין אֶת כָּל נֶפֶשׁ אָדָם אֲשֶׁר בָּהּ לְפִי חָרַב טַף וְנָשִׁים אִם הִדְחָה כְּלָהּ. וְאִם נִמְצְאוּ הָעוֹבְדִים רַבָּה מִכִּים אֶת כָּל הַטַּף וְנָשִׁים שֶׁל עוֹבְדִים לְפִי חָרַב. וּבֵין שֶׁהִדְחָה כְּלָהּ בֵּין שֶׁהִדְחָה רַבָּה סוֹקְלִין אֶת מַדְיָחִיהָ וּמְקַבְּצִין כָּל שְׁלָלָהּ אֶל תּוֹךְ רְחוּבָהּ. אֵין לָהּ רְחוּב עוֹשִׂין לָהּ רְחוּב. הִיא רְחוּבָהּ חוּצָה לָהּ בּוֹנִין חוּמָה חוּץ מִמֶּנּוּ עַד שְׂיַכְנִס לְתוֹכָהּ שֶׁנֶּאֱמַר אֶל תּוֹךְ רְחוּבָהּ. וְהוֹרְגִין כָּל נֶפֶשׁ חַיָּה אֲשֶׁר בָּהּ וְשׁוֹרְפִין אֶת כָּל שְׁלָלָהּ עִם הַמְּדִינָה בְּאֵשׁ. וְשׂוֹרְפֶתָהּ מִצֹּת עֲשֵׂה שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים יג יז) "וְשׂוֹרְפֶתָ בְּאֵשׁ אֶת הָעִיר וְאֶת כָּל שְׁלָלָהּ":

7. ספרי דברים פסקא צד

את יושבי העיר ההיא,

מיכן אמרו אין מקיימים את הטפלים אבה חנן אומר (דברים כד טז) לא יומתו אבות על בנים בעיר הנדחת הכתוב מדבר.

8. תוספתא סנהדרין יד:ג

קטני בני אנשי עיר הנדחת שהודחו עמה אין נהרגין רבי אליעזר אומר נהרגין אמר ליה רבי עקיבה מה אני מקיים (דברים י"ח:ט') ונתן לך רחמים ורחמך והרבך אם לרחם על הגדולים הרי כבר נאמר (דברים ט"ז:ה') הכה תכה אם לרחם על בהמתן הרי כבר נאמר (שם) ואת בהמתה לפי חרב מה אני מקיים ונתן לך רחמים אלו קטנים שבתוכה רבי אליעזר אומר אף גדולים אין נהרגין אלא על פי עדים והתראה מה אני מקיים ונתן לך רחמים וגו' שמא יאמרו ב"ד הרי אנו עושין עיר הנדחת ולמחר יהו אחיהן וקרוביהם קושרים שנה בלבם עלינו אלא כך אמר המקום הרי אני ממלא אותן רחמים ומטיל אני אהבתי בלבם כלומר שאין בלבנו עליכם דין אמת דנתם ולא מתאבלין אלא אונין שאין אנינות אלא בלב נכסים של צדיקים שבתוכה אובדין ושבוחה לה פליטין ושל רשעים בין מתוכה ובין מחוצה לה אובדין רבי אליעזר אומר מוכיח בדבר לוט שלא היה בסדום אלא מפני נכסיו אף הוא יצא וידיו על ראשו שנאמר (בראשית י"ט:כ"ב) מהר המלט שמה דיין שתמלט את נפשך אמר רבי שמעון מפני מה אמרו נכסי צדיקים שבתוכה אובדין מפני שגרמו לצדיקים לדור בין הרשעים והרי דברים קל וחומר ומה אם נכסים שאינם לא רואין ולא שומעין ולא מדברים על שגרמו לצדיקים לדור בין הרשעים אמר הכתוב ישרפו המטה את חבירו מדרך חיים לדרך מות אעכ"ו שיהא בשריפה.

9. במדבר רבה חוקת יט:לג

כשאמר לו הקב"ה פוקד עון אבות על בנים אמר משה רבש"ע כמה רשעים הולידו צדיקים יהיו נוטלין מעונות אביהם תרח עובד צלמים ואברהם בנו צדיק וכן חזקיה צדיק ואחז אביו רשע וכן יאשיה צדיק ואמון אביו רשע וכן נאה שיהו הצדיקים לוקין בעון אביהם אמר לו הקדוש ברוך הוא למדתני חייך שאני מבטל דברי ומקיים דבריך שנאמר (דברים כד): "לא יומתו אבות על בנים ובנים לא יומתו על אבות וחייך" שאני כותבן לשמך שנאמר (מ"ב יד): "ככתוב בספר תורת משה אשר צוה ה' וגו'"

10. רמב"ם הלכות עכו"ם פרק ד

והיאך דין עיר הנדחת? בזמן שתהא ראויה ליעשות עיר הנדחת (- כלומר: שמתקיימים בה כל התנאים לכך, המפורטים קודם בהלכות ב-ה), בית דין הגדול שולחין ודורשין וחוקרין עד שידעו בראיה ברורה שהודחה כל העיר או רובה וחזרו לעבודה זרה.

אחר כך שולחין להם שני תלמידי חכמים להזהיר אותם ולהחזירם. אם חזרו ועשו תשובה - מוטב; ואם עמדו באיוולתם, בית דין מצוין לכל ישראל לעלות עליהם לצבא, והם צרין עליהם ועורכין עמהם מלחמה עד שתיבקע העיר.

כשתיבקע - מיד מרבין להן בתי דינין ודנין אותם. כל מי שבאו עליו שני עדים שעבד עבודה זרה אחר שהתרו בו - מפרישין אותו. אם נמצאו כל העובדים מיעוטה, סוקלין אותם (- כדין יחידים שעבדו), ושאר העיר ניצל. נמצאו רובה - מעלין אותן לבית דין הגדול וגומרין שם דינם, והורגים כל אלו שעבדו בסיף.

ומכין את כל נפש אדם אשר בה לפי חרב, טף ונשים, אם הודחה כולה. ואם נמצאו העובדים רובה, מכין את כל הטף והנשים של עובדים לפי חרב.

11. יד רמ"ה – רבי מאיר אבולעפיא

תמוה לי מה שהוא אומר: מכין את כל הטף ואת כל הנשים לפי חרב. אלו הנשים כיצד? אם עבדו עבודה זרה - היינו אנשי עיר הנידחת גופם; ואם לא עבדו עבודה זרה - מדוע נהרגות? 'טוביה חטא וזיגוד מנגד'?! [29]...

ועוד, מה שהוא אומר: מכין את כל הטף, ו"חללה לאל מרשע" (איוב ל"ד, י)! וכי היכן מצינו קטן חייב - שזה חייב? ... ועוד, שהרי במקום שרוצים (- בתלמוד) להביא חומרא של עיר הנידחת יותר משל יחידים (- שעבדו עבודה זרה) אין מביאין אלא דממונם (- של אנשי עיר הנידחת) אבד. ואם צודק הרמב"ם, נשים וטף היה לו (- לתלמוד) להביא, שזה עדיף.

ואם משום שכתוב "החרם אתה ואת כל אשר בה", [אין לפרש שהכוונה לקטנים, משום טענת הגמרא בסנהדרין סח ע"ב שאין צורך ללמוד מפסוק מיוחד שכן סורר ומורה אינו נהרג כשהוא קטן, שכן לגבי קטן באופן כללי] 'היכא אשכחן (= היכן מצאנו) דענש הכתוב...!'